D·N
6/6 1948

Isolationismen och Norden

Utrikesminister Lange förklarade visserligen i sitt tal i fredags i allmänna ordalag att ett militärt samarbete de nordiska länderna emellan kunde tänkas i en eller annan form. Men de ojämförligt viktigaste satserna i talet, som i sitt fullständiga skick är tillgängligt för Dagens Nyheter, går ut på ett konstaterande av meningsbrytningarna mellan Norge och Sverige. "Det är lika gott att öppet konstatera", yttrade hr Lange, "att det i dag icke finns någon gemensam nordisk linje i de utrikespolitiska frågorna, i varje fall på kort sikt." Hr Lange motiverade detta påstående med en hänvisning till de skilda opinionerna i de tre nordiska länderna. Man utgick från skiljaktiga värderingar "i fråga om de vägar vi bör följa för att möta de faror vi är utsatta för, de vägar vi bör gå för att på bästa och effektivaste sätt bidra till att förebygga krig. Det finns också en tydlig olikhet i värderingen av hur stora möjligheter vi har att hålla oss utanför, om den katastrof som vi alla ser som en huvuduppgift att förebygga trots allt skulle inträffa." Avslutningsvis framhöll hr Lange därjämte att ett mera positivt resultat av debatten i framtiden vore tänkbart. "Det är dock utan tvivel så mycket som är gemensamt i vår uppfattning, till och med bakom avvikande formuleringar av ståndpunkterna, att vi inte bör ge upp hoppet att det skall vara möjligt att arbeta oss fram till något (arbeide oss sammen)."

I huvudsak innebär alltså den norske utrikesministerns tal ett öppet erkännande av motsättningarna mellan de norska och svenska regeringarna. De försök som en rad tidningar gjort att mörklägga dessa motsättningar är efter talet definitivt avförda ur debatten. Med fog kan Morgon-Tidningen förklara att därmed "från auktoritativt norskt håll givits uttryck åt uppfattningen att man icke för närvarande anser sig kunna fullfölja uppslaget att utreda förutsättningarna för ett skandinaviskt militärpolitiskt samarbete". Tidningen antyder också vad talet betyder i fråga om den norska utrikespolitikens inriktning. Den betonar till och med att "man kan på svenskt håll mycket väl förstå norska förhoppningar att en militär anknytning väster ut skulle skänka ökad trygghet".

Det är ett stort och ödesdigert avgörande som härmed träffats, eller rättare sagt offentligt meddelats så tydligt att ingen längre kan tveka om vad som skett. Att den svenska statsledningens isolationism brutit sig mot Norges vilja till samverkan väster ut har under våren blivit allt klarare. Ett försök att bemästra läget gjordes för en månad sedan av den svenske utrikesministern då han — i total strid mot tidigare deklarationer om villkorlig neutralitet — uttalade sig för förhandlingar om militärt samarbete de nordiska länderna emellan. Denna tanke mottogs med glädje: några räknade med en militär skandinavism som i och för sig ett värn för freden; andra hoppades på att förhandlingarna skulle resultera både i nordiskt samarbete och samverkan väster ut — även om de insåg att hr Undén sökte spela ut den nordiska linjen mot kravet på en större och mera betryggande samverkan. Allt tyder nu på att den svenska statsledningen omintetgör anknytningen både till Norden och till Västern. Norge kommer att gå sin egen väg — skall den svenska socialdemokratin beteckna sina norska kolleger som aktivister och krigshetsare? — och den svenska isoleringen blir härigenom än mera markerad än förut.

Att sakliga skäl för skillnaden mellan norsk och svensk politik inte föreligger är uppenbart. De argument som hr Undén häromdagen anförde mot en svensk politik av samverkan är visserligen svaga, men de gäller likaväl Norge som Sverige. Har hr Undén inte prövat dem på sin norska kollega, och har denne i så fall inte kunnat rubba den Undénska dogmatism enligt vilken varje småstat alltid och under alla förhållanden bör hålla sig borta från samverkan och allianser? Har inte hr Vougt visat hr Lange sin jordglob? Då Morgon-Tidningen medger att motiven för den norska politiken är väl förståeliga, borde den rimligen också medge att exakt samma motiv gäller för Sverige. Eller är det möjligt att man — ungefär som hr Sköld för ett par månader sedan — för följande resonemang: eftersom Norge har angripits en gång under två världskrig och Sverige ingen gång, så är Sveriges utsikt att stå utanför i ett tredje världskrig större än Norges.

Norges ställningstagande borde åtminstone föranleda en grundlig omprövning av problemet i vårt land. Man borde besinna att den väg som enligt opinionen i Norge, England, Frankrike, Belgien, Holland är den enda som kan tänkas säkra freden inte i Sverige kan avfärdas som en fantasi eller en form av krigshets.

Rysskrediten och partierna

Den nya debatten kring det ryska avtalet har fantastiska drag. I riksdagens andra kammare betonade representanter för folkpartiet och högern med största skärpa att utrikesutskottets varning mot ökad kreditbelastning måste avse bland annat den ryska krediten; denna finge icke avsevärt höjas utöver det belopp som redan förutsetts genom skilda överenskommelser, dvs. 250—300 miljoner. Inte en röst höjdes mot denna tolkning, som formulerades i närvaro av en rad ministrar. Tre dagar senare visar det sig att denna tolkning inte bara underkännes av ledande socialdemokrater, såsom stats- och finansministrarna, utan rent av förklaras vara orimlig. Oppositionen har alltså gått med på avstyrkandet av motionen om kreditavtalets formella revision under förutsättningar som enligt regeringens mening — dess i efterhand uttalade mening — är falska. Regeringen och regeringspartiet anser att utrikesutskottets varning blott gäller den totala kreditbelastningen. Alltså: ju mer vi driver in av andra låntagare, desto mer kan vi sända till Ryssland. Om vi får återbetalningar från exempelvis Norge och England behöver dessa, säger man, inte användas för att möjliggöra ökad import till Sverige, de kan i stället ge oss tillfälle att öka den svenska exporten till Ryssland.

Den socialdemokratiska tidning som först framförde denna tolkning, Aftontidningen, söker i lördagens nummer komma från problemet. Den har visserligen skrivit, och skriver fortfarande, att oppositionens tolkning är felaktig, att alltså kreditavtalet får ökas utöver de redan avslutade kontrakten, att endast Sveriges totala kreditbelastning inte får höjas och att väldiga summor inom de närmaste åren kommer att återbetalas till oss av andra låntagare. Men samtidigt förnekar tidningen att den påstått det vara möjligt med höjning av det ryska kreditbeloppet i samband med återbetalningar från andra håll. Aftontidningen säger alltså samtidigt två direkt motsatta saker och är lika belåten med båda sina upptäckter.

Många gånger, och i regel utan framgång, har klarhet begärts rörande det ryska avtalet och dess konsekvenser. Denna gång borde dock i all rimlighets namn klarhet kunna erhållas. Skall verkligen en sådan tolkning godtas att det avtal som sägs ha reviderat sig självt nu skall revideras åt motsatt håll genom att andra svenska krediter blir likviderade? Skall regeringen obehindrat kunna sträva att höja den ryska krediten utöver 250—300 miljoner då vi får tillbaka våra lån i andra länder? I så fall var debatten i riksdagens andra kammare den 2 juni ett grovt skämt med den svenska allmänhet som irriteras av den betungande kredit som redan nu är avtalad och som åtminstone inte vill se den stiga.

Den nya konflikten i Norges försvarsledning

innebär tydligen en utlösning av långvariga motsättningar mellan försvarsministern, den unge hemmafrontsmannen Hauge, och de egentliga yrkesofficerarna. Tvånget att tillgripa allehanda provisorier under en besvärlig uppbyggnadsperiod har givetvis ökat de möjligheter till friktioner som alltid föreligger när befälskårer av olika slag skall sammansmältas. Det bör emellertid understrykas att tidningspolemiken kring dessa förhållanden inte visat några tendenser till allmän olust mot försvarsuppbyggnaden. Av allt att döma har norrmännen därvidlag hunnit ur det värsta portgångsföret.

Lövruskorna på Norrbro vid kungajubileet

är ingenting annat än ett sommarsvenskt inslag i en folkfest som hundratusentals stockholmare gläder sig åt — eventuell rojalistisk indignation över Z. Höglunds oginhet med kommunala medel skjuter bredvid målet. Men att pynta staden till fest på en kunglig 90-årsdag är å andra sidan något så naturligt att stadskollegiemajoritetens avslag på lövdetaljen knappast hunnit bli känt förrän andra skyndar till och ber att få bekosta ståten. En uppgörelse borde givetvis ha kunnat träffas i stadskollegiet, och det förelåg förslag i den riktningen. Kommunisterna sade emellertid absolut nej, och då tappade socialdemokraterna kring Z. Höglund förmågan att se ärendets proportioner. En folkfront mot ytterligare festglädje slöt sina led — och utmanade löjet.

PRESSGRANNAR

Lättnaden i Finlands skadestånd var ingen ny fråga. Dagen innan Sovjet förekom en väntad anhållan från finska regeringen för att kunna knyta presenten direkt till ett kommunistiskt initiativ erinrade Nya Pressen om äldre ansträngningar:

> Det kan vara skäl att erinra om att den regeringsdelegation, som i april 1946 besökte Moskva, hade i uppdrag just att med de ryska myndigheterna diskutera skadeståndsfrågan och att problemet senast berördes mellan representanter för Finlands och Sovjetunionens regeringar i samband med underhandlingarna om vänskaps- och biståndsfördraget kring månadsskiftet mars—april i år. Under perioden mellan dessa två kontakter i frågan har saken självfallet inte fallit i glömska hos statsledningen och har inte heller gjort det efter det senaste besöket i Moskva. En av förslagaställarna av den 19 maj var med i Moskva och torde ha känt till det besked som då gavs. Hans medverkan i de tre kommunistministrarnas märkliga aktion ger denna dess påfallande prägel av iver att skrapa ihop poäng för de egna leden i sista stund före valkampanjen.

I den uppriktiga och allmänna glädjen efter meddelandet från Moskva kan dock de politiska önskemålen eller farhågorna inte helt hållas tillbaka. Folkdemokraternas Vapaa Sana skriver:

> I Sovjetunionens egen kommuniké förklaras att medgivandet gjorts efter det sovjetregeringen genom sin legation i Helsingfors fått vetskap om kommunistministrarnas initiativ . . . Då i detta fall tre kommunistiska ministrar var initiativtagare var Sovjetunionens medgivande ett speciellt förtroendevotum åt det kommunistiska partiet. Men inte endast åt detta. Kommunistministrarnas initiativ avsåg ingalunda att skyla över det faktum att DFFF som regeringsgrupp i sin helhet varit inne på samma realpolitiska linje i skadeståndsfrågan.

Hufvudstadsbladet framhäver medaljens motsatta sida:

> En viss fara ligger på lur att skadeståndslindringen av politiker som friar till folkgunsten kommer att utnyttjas som en gåva från ovan med vilken man vill tvinga fram allehanda kostsamma sociala välfärdsåtgärder som landet inte nu har råd med. Eller också kan man tänka sig att den skall utnyttjas för att motivera nya framstötar på lönefronten, i synnerhet som kommunisterna visat klara tendenser att åt sig vindicera förtjänsten av att skadeståndsbördan lättats. Det behöver inte speciellt framhållas att det vore en olycka för landet om slika strävanden satte in och hade framgång.

I den rikssvenska pressen är Stockholms-Tidningen (fp) särskilt angelägen att nyansera de valpolitiska tolkningarna:

> Förhastat och oriktigt torde det dock vara att betrakta Sovjetunionens tillmötesgående i Finlands skadeståndsfråga som bara "valfläsk". Eftersom det inte är fråga om någon ensamstående åtgärd, får man nog betrakta den som ett led i den pågående ryska "fredsoffensiven". Den innebär ju också ett reellt tillmötesgående gentemot Finland och har härigenom adress även till det övriga Norden. Moskvas beslut innebär ett ytterligare belägg på Finlands särställning inom östblockets intressesfär. Att den ryska politiken här är mindre aggressiv än på andra håll måste uppfattas som ett gynnsamt tecken även för Sverige och de andra skandinaviska staterna.

I Svenska Dagbladet (h) gör professor Montgomery en intressant sammanställning av Finlands skadestånd och de utlandskrediter eller -gåvor landet fått efter vapenstilleståndet. Det skandinaviska bidraget, främst från Sverige, uppskattas till ett dagsvärde av kanske 80 miljoner dollar:

> När Sveriges krafter inte längre räckte till, trädde Förenta staterna in som långivare. Under tiden till september 1947 erhöll Finland långfristiga krediter från USA till ett belopp av 90 miljoner dollar. Liksom i fråga om lånen från Sverige gäller att amorteringen, och stundom även räntebetalningen, börjar först efter likvideringen av skadeståndet. Också från Amerika ha avsevärda belopp i gåvor strömmat in, kanske något sådant som 10 miljoner dollar. Totalsumman blir således cirka 100 miljoner. Dessa medel inflöto delvis under en tid, då prisstegringen redan hade nått ganska stor omfattning. Men vid en omräkning i aktuellt dollarvärde måste man dock även här företa en höjning av siffran, och en summa på 125 miljoner dollar är troligen snarast för låg.

Dessa poster bör inte glömmas, konstaterar författaren, när det talas om att Moskva nu bereder Finland en ersättning för förbjuden Marshallhjälp.

Försöken att hindra inkomstökningar för de stora folkgrupperna genom överenskommelser mellan deras organisationer har det felet, anser Finanstidningen, att man på den vägen inte kommer längre än till att behålla köpkraftsöverskottet oförändrat:

> Det räcker icke med överenskommelser syftande till ett allmänt lönestopp. Skola dessa överenskommelser bli av verklig betydelse, så erfordras oundgängligt att de kombineras med en ny giv i den ekonomiska politiken över huvud. Med andra ord kräves en rad samordnade åtgärder ägnade att över hela linjen återställa samhällsekonomisk balans. Enkannerligen erfordras energiska mått och steg för att skyndsamt eliminera det starka köpkraftsöverskott, som i dag är för handen. Härvid stå i praktiken endast tvenne alternativ till buds: allmänt tvångssparande eller en ny och förhöjd allmän omsättningsskatt. Åtskilliga faktorer och icke minst psykologiska skäl tala för att det senare alternativet vore att föredraga.

Tidskriften tillspetsar sin mening därhän att endast höggradigt impopulära åtgärder numera har utsikt att bli effektivt inflationshejdande. Därmed är också sagt att de åtgärder som tidskriften rekommenderar inte är politiskt aktuella nu.

STAAFFS FALL FÖRBEREDES

Professor AXEL BRUSEWITZ fortsätter i denna och en följande artikel sin skildring av den andra Staaffska regeringen; i dessa artiklar har författaren särskilt tagit hänsyn till förhållandet mellan konung och ministär.

Staaff talar i riksdagen.

DET VAR FRAMFÖR ALLT två händelser som satte sin prägel på den andra Staaffska ministärens start: försvarsberedningarnas tillsättande den 1 december 1911 och F-båtsbyggets inställande 14 dagar senare. Vid båda tillfällena avgav konungen diktamina till protokollet. Vid båda inhämtade han råd av den avgångna regeringens män, i förra fallet av Lindman och Hederstierna, i det senare sannolikt av Swartz och Hederstierna. F-båtsbeslutet väckte största uppseendet. Det ger ett skolexempel från denna tid på brytningen mellan personligt och konstitutionellt parlamentariskt styrelsesätt.

För regeringen framstod uppskovet med F-båtsbygget, varigenom möjlighet gavs till fri prövning av lämplig pansarbåtstyp, som en nödvändig konsekvens av det uppgjorda programmet för försvarsberedningen. För konungen syntes uppskovet vara ett skadligt dröjsmål i flottans upprustning som han ej ville vara med om. Konflikten kunde endast lösas genom att endera av två utvägar valdes: antingen genom att konungen skaffade en ny ministär eller att han gav efter för den sittande ministärens krav, på vilket denna ställt kabinettsfråga. Konungen gjorde verkligen ett försök med den förra utvägen. Han tillkallade Daniel Persson i Tällberg och talade med honom om bildande av en annan regering på liberalt program. Tällberg skall visserligen ha sagt sig ogilla uppskovstanken, men avrådde från ministärförändring såsom omöjlig att genomföra. Av samma mening var Johan Widén, som också rådfrågades. För konungen återstod då endast att böja sig. Men han kände djupt maktlösheten i sin ställning. "Ni vill ha mig till en skuggkonung", utbrast han under de ganska upprörda förhandlingar som han förde med vissa av regeringens medlemmar, Staaff, de båda försvarsministrarna och Petrén. Staaff framhöll att konungen "måste i och med antagande av liberal ministär ge denna samma frihet som en vars åsikt han delade". Den tilltänkta diktamen sökte han förgäves avstyra. Även Widén avrådde därifrån under åberopande av att Ivar Afzelius, med vilken han talat, hade samma åsikt.

Med skärpa uttalade konungen till protokollet sina betänkligheter mot F-båtsuppskovet. Att han likväl biföll framställningen härom berodde på "den ställning statsrådet förklarat sig intaga i frågan". Offentligen demonstrerade sålunda konungen sin maktlöshet. Men han kungjorde tillika i en brännande politisk fråga för svenska folket att han i realiteten intog en ståndpunkt motsatt ministärens. Konungens diktamen gav upphov till våldsamma högerangrepp mot regeringen och efterföljdes av F-båtsinsamlingen. Man skymtar redan nu ett förspel till vad komma skulle 1914.

Direkta förberedelser till ministärens störtande kan spåras tillbaka åtminstone till början av hösten 1913. Vid samtal som konungen under september förde, först med Swartz och därefter med Hederstierna och Lindman var för sig, framkastade han tanken att bilda en ren eller blandad högerregering. Då samtliga bestämt avrådde från ett sådant steg, både med hänsyn till konungens och försvarets intressen, uttryckte konungen sin stora besvikelse. "Jaså, ni överger mig alltså", utropade han vid ett av samtalen, vid vilket även drottningen var närvarande. Det råd konungen fick gick ut på att om regeringen inte kunde förmås att framlägga ett tillfredsställande försvarsförslag vore tillsättande framdeles av en ny liberal ministär en lämplig lösning. Vid ett samtal som drottningen efteråt hade med Hederstierna fick hon bekräftelse på att detta var samtliga de tillfrågades mening. De hade sammanträffat och kommit överens om en gemensam ståndpunkt, varom även Hugo Hamilton skriftligen hölls underrättad. Vi ser ett typiskt exempel på högerns skuggregering i omedelbar rådplägning med konungen.

Det uppslag konungen fått sökte han sedan med stor ihärdighet fullfölja. Visserligen var ännu ingenting känt om hur regeringen tänkte sig försvarsfrågans lösning. Men han var övertygad om att lösningen endast skulle leda till en försäm-

Ni får mer varor i den
1
2
3
4

Ni drar mera nytta av den

Denna Morris Commercial paketbil kan lastas från tre sidor samtidigt, den tar 1 tons last och den kan användas dag ut och dag in för snabba "dörr-till-dörr"-transporter med ett minimum av driftskostnad. Det är ändamålsenlighet, kapacitet och driftsekonomi i förening med seg styrka, som gjort Morris Commercial känd över hela världen.

1 *Bred dörröppning. Stort utrymme — över 6,5 m³.*
2 *Ekonomisk 4-cyl. toppventilmotor på 42 bhr.*
3 *Praktiska skjutdörrar underlättar in- och utstigning vid lastkajer, i portgångar etc.*
4 *Kort hjulbas och liten svängningsradie gör vagnen lätthanterlig.*

MORRIS-COMMERCIAL
— EN BRITTISK-BYGGD SNABB PAKETBIL
Generalagent för Sverige:
FÖRENADE BIL
Malmö Göteborg
Representant för Stockholmsdistriktet:
AB WILHELM KINDWALL
Kungsträdgårdsgatan 12 Tel. 23 08 20
N A NUFFIELD PRODUCT

Herr Berg fick många goda uppslag
Bl. a. nytt och praktiskt för arbete och fritid
ÖPPET: VARD. 10—20, SÖND. 11—22
ENTRÉ 2:—

DUBBELT SOMMARNÖJE

om Ni ser Er om i naturen
med en illustrerad fickbok som vägledning.
Välj de som mest intresserar Er här nedan!

Rudolf Söderberg: **Våra fåglar**
och hur man känner igen dem.
☐ I. Trädgårdens, skogens och fältets fåglar .... 4: 25, kart. 5: —
☐ II. Kustens, insjöarnas och sumpmarkernas fåglar .... 4: 25, kart. 5: —
☐ III. Fjällens fåglar samt en inledande översikt av fjällregionerna 3: 50, kart. 4: 25
☐ IV. Våra fåglars ägg och bon 3: 50, kart. 4: 25
☐ I—II. Inb. i ett band .... 11: —
☐ III-IV. Inb. i ett band 9: 50

Frithiof Nordström: **Våra fjärilar**
och hur man känner igen dem.
☐ I. Dagfjärilar, svärmare och spinnare 4: 25
☐ II. Nattflyn 3: 50
☐ III. Mätare, oäkta spinnare m. fl 5: 25
☐ I—III. Inb. i ett band 15: 75

Carl H. Lindroth: **Våra skalbaggar**
och hur man känner igen dem.
☐ I. Markens och vattnets skalbaggar, jordlöpare, vattenbaggar och kortvingar .... 4: 25, kart. 5: —
☐ II. De växtätande skalbaggarna, långhorningar, bladbaggar, vivlar och barkborrar .... 4: 25, kart. 5: —
☐ III. Knäppare, nyckelpigor, bladhorningar och många andra .... 5: 25, kart. 6: 25

Orvar Nybelin: **Våra fiskar**
och hur man känner igen dem.
☐ I. Fiskar i sött och bräckt vatten 3: 25
☐ II. Havsfiskar 4: 25
☐ I—II. Inb. i ett band 10: 25

Erik Söderberg: **Våra vilda växter**
och hur man känner igen dem.
☐ I. Fjällväxter .... 5: 25, kart. 6: —
☐ II. Öländska och gotländska växter 5: 50, kart. 6: 50
☐ III:1 Träd, buskar och ris (Vinterflora, barrträd och hängeväxter) 5: 25
☐ III:2 Träd, buskar och ris (Almväxter, kaprifolväxter) 5: 75
☐ III:1 och III:2 inb. i ett band 12: 75

☐ Nils Linnman: **Vad man kan finna vid stranden** .... 3: 25, kart. 4: —

BESTÄLLNINGSSEDEL
Till ....
(Här ifylles bokhandelns namn)
eller, om bokhandel ej finns på platsen,
Till ALBERT BONNIERS FÖRLAG, Stockholm.
Undertecknad beställer härmed ovan i ☐ märkta böcker. (Obs.! Var god markera genom att stryka under priset, om häft. el. kart. ex. önskas. Vid postförsändelse tillkommer porto)
Namn och titel ....
Adress .... D.N.

BONNIERS